

Aanvraagformulier Procesondersteuning Regionale Versnelling

- 1. Samenwerkingsverband: *wat is de naam van het samenwerkingsverband?***

Ontwikkeling Uitvoeringsagenda Laren in 't Gooi

- 2. Penvoerder: *welke organisatie is de penvoerder?***

Gemeente Laren

- 3. Gevraagde bijdrage: *hoeveel budget wordt gevraagd?***

145.000 euro

- 4. Cofinanciering: *hoeveel cofinanciering brengen de partijen totaal op?***

860.000 euro

- 5. Looptijd van het project: *wat is de looptijd?***

1 jaar

- 6. Indieningsdatum aanvraag:**

31 maart 2019

Dit ingevulde aanvraagformulier en plan van aanpak dient voor 1 april 2019 te worden ingediend bij de Postbus Ruimtelijke Adaptatie: Postbus.RA@minienm.nl o.v.v. Aanvraag Procesondersteuning Regionale versnelling'.

Plan van aanpak bij aanvraag Procesondersteuning Regionale Versnelling

Zonder plan van aanpak kan uw aanvraag niet in behandeling worden genomen!

0. Gegevens aanvrager:

Naam: Peter Calis (Wethouder Laren regenklaar!)

Organisatie: Gemeente Laren

Contact persoon: Brechje Binkhorst

Namens samenwerkingsverband:

Gemeente Blaricum, Karina de Graaf,

Gemeente Eemnes: Ron van Nus

Gemeente Huizen; Tom Schoenmaker

Rijkswaterstaat Angela Vlaar

ToekomstSterk, Koen Weytingh

Deltares, Rutger van der Brugge

Noem alle partijen die gebruik maken van de Procesondersteuning, met contactpersoon.

Benoem expliciet ook de bestuurlijke betrokkenheid

1. Ambitie, doelstelling en beoogd resultaat

Geef een bondige omschrijving van uw ambities en doelstelling voor deelname. Wat wilt u bereikt hebben met hulp van de Procesondersteuning in december 2020?

In 2014 heeft Laren te kampen gehad met een zware regenbui met veel hinder en waterschade als gevolg. De gemeente heeft besloten dat een dergelijke situatie zich niet nogmaals mag voordoen en dat besluit vertaald naar beleid. In 2025 zal Laren toekomstbestendig zijn. Over de wijze waarop het beleid gerealiseerd gaat worden heeft een intensieve dialoog met bewoners en raad plaatsgevonden. Een risico-dialoog *avant la lettre*. Onderdeel van de dialoog was het bepalen van de acceptabele normen voor hinder, overlast en schade en een afweging van alternatieve aanpakken incl. kosteninschatting. Daarnaast zijn afspraken gemaakt op strategisch niveau onder welke voorwaarden de uitvoering zou moeten plaatsvinden. De dialoog is in 2018 afgerond met een raadsbesluit door het vaststellen van het GRP waarin het beleid en de aanpak om het beleid te realiseren is beschreven. Gekozen is voor de aanleg van een decentraal regenwater opvangsysteem. Een cascade van maatregelen om regenwater op te vangen in zowel de particuliere als de openbare ruimte. Het GRP vormt het beleidskader met de volgende strategische uitgangspunten op basis van de gemaakte afspraken:

- Gemeente betaalt en organiseert
- Zowel in de openbare ruimte als op particulier terrein geldt dat na aanleg van het systeem hoogstens eens in de twee jaar sprake is van hinder, eens in de vijf jaar overlast en liever nooit maar hoogstens eens in 20 jaar kan schade optreden.

- Er wordt gebiedsgericht gewerkt. Dat wil zeggen dat er steeds wordt gezocht naar de samenhang en optimale relatie tussen verschillende schalen (dorp, buurt, straat, perceel) en belangen (gemeente, eigenaar, gebruiker) en thema's (groen, ruimtelijke inrichting, verkeer en wegen, maar ook tuinonderhoud, dakonderhoud en bouwplannen).
- Op alle niveaus wordt gezocht naar co-creatie
- Er is altijd ruimte voor eigen initiatief maar het initiatief aan de gemeente laten mag ook
- Er is respect voor autonomie
- Als onvoldoende inwoners meewerken, kan de via de hemelwaterverordening afkoppelen verplicht worden gesteld.
- Zo weinig mogelijk water lozen in het riool
- In 2025 zijn geen dakoppervlakken meer aangesloten tenzij daarvoor vrijstelling is verleend
- De perceeleigenaar wordt eigenaar van voorzieningen op eigen terrein
- Waar mogelijk worden extra maatregelen getroffen of wordt de perceeleigenaar de mogelijkheid geboden extra maatregelen te treffen.
- Voor eigenaren die al hebben afgekoppeld komt een financiële regeling
- Geschillen worden voorgelegd aan een geschillencommissie

Volgend op de risicodialoog wordt nu de volgende stap gemaakt naar de uitvoeringsagenda. In 2019 wil de gemeente dat het GRP vertaald wordt naar een gemeentebreed uitvoeringsprogramma Laren Regenklaar (afronding in 2025) en daarvoor is een begroting vastgesteld door de raad. Daarvoor wordt eerst een masterplan "Laren Regenklaar!" opgesteld, waarin de contouren van de aanpak staan beschreven. Het betreft hier het gebiedsgericht invulling geven aan drie parallelle opgaven:

- Technische opgave:
De technische opgave is het realiseren van een decentraal regenwateropvang systeem waarbij maatregelen in de private en openbare ruimte samen het bestaande riool zodanig ontzien dat daarmee aan de afvalwaterzorgplicht kan worden voldaan. Tegelijkertijd wordt beoogd dat hinder, overlast en schade door neerslag binnen de normen blijft die de gemeente heeft geformuleerd om nu en in te toekomst voorbereid te zijn op hevige neerslag. Daarbij spelen technieken om vast te houden, te bergen, af te voeren en te beschermen in combinatie met gebiedstypen, ondergrond, woningtypen, interactie tussen maatregelen (cascade) een rol, maar ook uitgangspunten als circulariteit en optimaal gebruik maken van bestaande infrastructuur. En natuurlijk doelmatigheid. Vanwege de hoogteverschillen is dit lastig: er is meer interactie tussen deelgebieden dan in gebieden of steden die relatief vlak zijn. Er wordt gewerkt met scenario's en stromingsmodellen (maaiveld en riool) voor de openbare ruimte en voor de percelen van bewoners waarmee maatregelen geïdentificeerd, doorgerekend en afgewogen worden. De complexe technische opgave wordt vertaald naar een masterplan gebiedsgericht werken waarbij per gebied opgaven en kansen worden geformuleerd.
- Planningsopgave:
Bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma moet per gebied rekening gehouden worden met lopende zaken en werkzaamheden die gepland staan.

Om de kosten en hinder zo laag mogelijk te houden is afstemming (meekoppelen) met die werkzaamheden van groot belang. Het najagen van en realiseren van die meekoppelkansen mag echter niet tot te grote vertraging leiden. De werkzaamheden worden echter in veel gevallen in samenwerking met derden uitgevoerd. Dus naast meekoppelkansen binnen de gemeente (groen, wegen, speelplekken etc) spelen meekoppelkansen met bewoners, woningcorporaties en perceeleigenaren ook een rol. Optimalisatie en realisatie van die kansen betekent kennis over de activiteiten en agenda van die partijen. En ook hier speelt weer het voorkomen van vertraging een rol.

In het masterplan worden kansen voor meekoppelen van de gemeente en voor zover mogelijk van derden per gebied weergegeven. Zo mogelijk wordt dat in combinatie met de gebiedsopgaven vertaald naar een uitvoeringsprogramma.

- Participatieopgave:

Voor een succesvolle uitvoering is de samenwerking stakeholders en medewerking van (ca. 4000) bewoners en perceeleigenaren cruciaal. Consensus over hinder, overlast en schade nu en in de toekomstige situatie (bewustwording), over de verdeling van verantwoordelijkheden en over de rol van de gemeente (bereidheid mee te werken) is naar verwachting van cruciaal belang voor het succes van het project.

Om de technische aspecten bij de communicatie met bewoners te vergemakkelijken is een perceelmodel ontwikkeld dat laat zien wat er bij verschillende regenbuien gebeurt op hun perceel. Eerst in de bestaande situatie en daarna als de regenpijpen van het riool zijn afgekoppeld en het regenwater op een alternatieve wijze wordt geloosd. Dit perceelmodel moet als communicatietool dienen in gesprek met de bewoners op perceel en straatniveau en maakt het mogelijk om het effect van afkoppelen en mogelijke maatregelen inzichtelijk te maken.

Er zijn verschillende lijnen waarlangs de participatie plaats kan vinden. Een bewoner kan de initiatiefnemer zijn, maar dat kan ook de gemeente zijn of een groep bewoners of een woningcorporatie. De risicodialoog verplaatst zich daarmee van een gemeente brede dialoog naar een dialoog (meervoud) op buurt en perceelniveau.

In het masterplan gebiedsgerichte aanpak Laren regenklaar! worden de eerste stappen gezet om de technische en planningsopgaven met elkaar te combineren tot deelgebieden met een opgave, kansen en bedreigingen ofwel tot een ruimtelijk programma van eisen. Volgende stap is om in verschillende pilots uitvoeringsservaring op te doen voor een aantal archetypische situaties, die hieruit naar voren zijn gekomen. Hoe werkt het nu precies in de praktijk? Bestaan de beoogde meekoppelkansen? Welke rol kiest de gemeente? Wat leren we ervan? Wat is er nog meer nodig, etc? Daarvoor moet naast het ruimtelijk programma van eisen per pilot een participatieproces worden opgesteld. In de pilots vindt een dialoog op uitvoeringsniveau plaats met bewoners en andere partners. Aan de hand van de lessen uit de pilots kan het masterplan verder worden aangescherpt en worden vertaald in een uitvoeringsprogramma, waarin wordt ingegaan op de complexe organisatie van de uitvoeringsprojecten, aanbestedingen en regelingen (zie figuur 1).

De aangevraagde subsidie zal worden ingezet voor het opstellen en testen van een participatieplan, het doorontwikkelen van het communicatietool en het opstellen van de uitvoeringsagenda.

2. Activiteiten

Geef een omschrijving van de activiteiten die u voorziet. Omschrijf daarbij het totale project, dus zowel het onderdeel dat wordt gefinancierd vanuit de Procesondersteuning als vanuit de eigen bijdrage.

Maak onderscheid in de 3 fasen: Voorbereiding, Uitvoering en Afronding.

Beschrijf activiteiten die onderdeel zijn van het project en plaats hierachter de doorlooptijden (wanneer start de activiteit en wanneer eindigt deze).

Terwijl gewerkt wordt aan het opstellen van het masterplan is door de gemeente een set van regelingen en overeenkomsten vastgesteld en is krediet beschikbaar gesteld voor het technisch voorbereiden en het uitvoeren van acht pilots.

Tot november 2019 worden een aantal pilots uitgevoerd (circa 340 woningen). De pilots zijn archetypisch in de zin dat soortgelijke projecten herhaaldelijk zullen gaan voorkomen maar allen een andere technische, plannings- en/of participatieopgave omvatten. Door de praktijkervaring van de pilots kan het masterplan worden verbeterd en worden vertaald in een uitvoeringsagenda. Onderstaand benoemen we per pilot de planning en participatieopgave.

a. Terugbetalen reeds uitgevoerde projecten

In 2015 werd duidelijk dat bewoners in Laren verplicht zelf en op eigen kosten hun dak van het riool moeten afkoppelen. Een aantal bewoners heeft dat op eigen initiatief al dan niet in samenspraak met marktpartijen al gedaan. Zij kunnen nu gebruik maken van een terugbetaalregeling.

- *planningsopgave:* We onderzoeken waarom bewoners het initiatief hebben genomen en zoeken daarbij naar 'meekoppelkansen' en wat we kunnen verwachten in de toekomst.
- *participatieopgave:* Hoe gaan we om met wens tot overdimensionering en onderdimensionering bij het afkoppelen van een woning.

b. Particulier initiatief

Er is een regeling voor bewoners die niet willen wachten met afkoppelen voordat de gemeente langs komt. Als bewoners volgens advies van de gemeente of met eenzelfde resultaat hun woning afkoppelen krijgen de kosten voor het afkoppelen vergoed. Uitgangspunt van pilot is een overeenkomst met ca 50 perceeleigenaren.

- *Planningsopgave:* het initiatief ligt bij de perceeleigenaar. Die zal handelen vanuit een meekoppelkans op zijn terrein. Wat is die kans, hoe vaak treedt die op, kan de kans vertaald worden naar generieke kans.
- *Participatieopgave:* Het initiatief ligt bij de bewoner. In de nieuwe situatie na het afkoppelen van de regenpijpen mag maar eens in de twee jaar sprake zijn van hinder, de kans op schade mag niet groter zijn dan eens in de 20 jaar. Met de perceeleigenaar wordt een ontwerp uitgewerkt dat zowel voldoet aan de wensen van de bewoner (meekoppelkansen) en de gemeente (doelmatigheid).

c. Buurtgewijs afkoppelen

Rondom het Koloniepadijn Laren is een groep bewoners actief betrokken bij de regenwaterproblematiek. Op initiatief van enkele bewoners is samen met de gemeente een buurtgroep gecreëerd. Met de groep wordt in co-creatie een plan gemaakt en uitgevoerd voor een water neutrale buurt. Er staan circa 40 woningen in de buurt en het maaiveld varieert, regenwater loopt soms over perceelgrenzen.

- *Planningsopgave:* onder welke omstandigheden wordt een buurt actief, welke meekoppelkansen kunnen gevonden of worden verwacht (aanpak groen e.d). Zijn collectieve oplossingen op particulier en/of openbaar terrein mogelijk
- *Participatieopgave:* hoe worden alle bewoners daarbij betrokken, tot op welke hoogte is co-creatie met een groep mogelijk, hoe werkt de tool op buurt niveau, is verplichting op buurniveau nodig om de hele buurt mee te laten doen? Zijn er bij een buurtaanpak andere afspraken over beheer en onderhoud nodig? Is interactie met andere gemeentelijke ambities (energietransitie) mogelijk?

d. Meekoppelen met reconstructie openbare ruimte

Op initiatief van gemeente wordt integraal plan gemaakt voor reconstructie van bestaande weg (Steffenkamp en Jagerspad) en riool en het afkoppelen van openbare ruimte en 120 woningen. Het plan heeft aanvullende gebiedsopgave (transport van hemelwater uit stroomopwaarts gebied

- *Planningsopgave:* Hoe wordt het ontwerp/proces van een de integrale aanpak van openbare ruimte/riool effectief gehouden. Moeten (alle) maatregelen op particulier terrein op hetzelfde moment worden uitgevoerd als de reconstructie (voorkant wel achterkant later?) Hoe is de aanbesteding geregeld?
- *Participatieopgave:* Hoe wordt de communicatie met bewoners en co-creatie met bewoners vormgegeven? Wordt de medewerking als gedwongen medewerking gevoeld? Hoe wordt iedereen betrokken, is verplichting noodzakelijk en op welk moment. Is de meekoppelkans de basis voor een uitvoeringsprogramma?

e. Meekoppelen met woningcorporaties

Er zijn ca 600 woningen eigendom van een woningcorporatie. Op initiatief van de woningcorporatie worden in samenwerking met gemeente 75 woningen verduurzaamd en afgekoppeld.

Planningsopgave: Waar liggen de meekoppelkansen? Is de meekoppelkans de basis voor een uitvoeringsprogramma?

Participatieopgave: Hoe wordt de communicatie/co-creatie met de woningcorporatie en huurders vormgegeven? Is het mogelijk particulariseren in de directe omgeving mee te nemen in het proces?

f. Samenwerking met terrein/perceeleigenaren van onverhard terrein

Een groot deel van het hoger gelegen Laren is bos, heide of cultuurlandschap. Bij extreme buien (>35 mm/uur) zal regenwater uit die gebieden - met enige vertraging maar door de oppervlakte wel met enorme volumes - gaan stromen naar bebouwd gebied. Met verschillende eigenaren zal contact op worden genomen om afspraken te maken.

- *Planningsopgave:* Kan er een meekoppelkans gevonden worden in de vorm natuurbeheer met het vertragen of vasthouden van regenwater.
- *Participatieopgave:* Vertrekpunt is dat de eigenaren maatregelen treffen. Hoe kan de medewerking zeker worden gesteld.

g. Herstructureringsprojecten

De brandweerkazerne, drie scholen, het raadshuis en de woning van de burgemeester, en hun directe omgeving worden (in samenwerking met die omgeving) afgekoppeld. Voor de Brink en enkele andere toonaangevende plekken in de openbare ruimte wordt een nieuw inrichtingsplan gemaakt waar waterberging een belangrijk onderdeel van wordt.

- *Planningsopgave:* Welke (collectieve) voordelen levert het gezamenlijk afkoppelen van particuliere woningen als de gemeente het initiatief neemt in een gebiedsplan of het afkoppelen van een eigen perceel.
- *Participatieopgave:* Kan het initiatief van de gemeente als pand/perceel eigenaar aangewend worden als kans voor bewoners in de directe omgeving om ook hun perceel af te koppelen.

h. Samenwerking verschillende overheden (Blaricum, RWS)

De A1 loopt dwars door het hoge deel van de gemeente Laren. RWS heeft de afwatering gedimensioneerd op een 30 mm bui (eens in de 5 jaar). Bij een extremere bui (bijv. 46 mm/uur) zal 8 ha verhard oppervlak snelweg overstorten op de o.a. de Hilversumse weg. De Hilversumse weg loopt onder verval naar het centrum van Laren. Hoe wordt voorkomen dat water van de A1 het nieuw aan te leggen watersysteem van Laren ontregeld?

De weg onder het viaduct van de A1, een deel van de Hilversumse weg, is van de provincie. De afwatering van de weg is nog niet afgestemd op het toekomstbestendige beleid van de gemeente Laren. Afstemming is nodig. Een deel van Laren ligt in een waterwingebied. Afstemming de provincie over afkoppelen van verhard oppervlak in waterwingebied, 25 jaar- en 100 jaar zone is nodig. Een deel van Blaricum langs de grens van Laren ligt hoger dan Laren. Regenwater zal zonder maatregelen aan de kant van Blaricum Laren in stromen en daar het nieuw aan te leggen systeem ontregelen.

Het enige open water van Laren is de Gooyergracht. De gemeente Laren en Blaricum gebruiken de gracht als overstort voor hun riool. De RWZI van de beide gemeente en de RWZI lozen ook op de gracht. De gracht moet worden uitgediept om voldoende water af te kunnen voeren bij stevige en extreme regenbuien. De gracht is echter verontreinigd. Het waterschap is voornemens de waterbodem te saneren. Daarbij zullen afspraken over overstortfrequentie en lozing van RWZI's spelen.

Voorbereiden pilots

Voor de technische voorbereiding van de pilots wordt een uitvoeringsteam geworven. Het team bestaat uit een projectleider, secretariaat, afkoppelspecialist, adviseur, civiele werkvoorbereider en een modelleur. De kosten zijn geraamd op € 180.000,-. Met de werving is begonnen.

Uitvoeren pilots

De uitvoeringskosten zijn ingeschat op basis van het aantal af te koppelen woningen. Met name bij de reeds afgekoppelde woningen is een inschatting wat lastiger te maken.

We weten niet wat de gemiddelde kosten zijn en de insteek is met inwoners overeenstemming te bereiken. Er is een krediet beschikbaar van € 600.000 voor het uitvoeren van de pilots (zie tabel 1).

Tabel 1. Beschikbaar budget voor pilots

Project	Aantal	uitvoeringskosten
regeling al afgekoppeld	50	€ 90.000
regeling nu afkoppelen	50	€ 90.000
Reconstructie Steffenkamp/Jagerspad	124	€ 200.000
Koloniepad	40	€ 70.000
Voorbeeld projecten		€ 15.000
samenwerking met woningcorporatie in Stad en Lande	76	€ 130.000
Onvoorzien		€ 5.000
Totaal	340	€ 600.000

Opstellen uitvoeringsprogramma

De gemeente, als uitvoerende organisatie, moet de uitvoeringsagenda vertalen naar een uitvoeringsprogramma met betrekking tot de organisatie, voorbereiding, uitvoering en administratie (etc) van Laren regenklaar! Deze activiteit wordt hier wel benoemd, maar wordt geen subsidie voor aangevraagd, omdat dit al begroot is binnen de gemeente. Dit is een van de leerelementen uit de pilots. Door de pilots zal de organisatie van Laren regenklaar! duidelijker worden met betrekking tot die onderdelen die de gemeente zelf uitvoert en als samenhangend Werk(en) aanbesteed kunnen worden. Het uitvoeringsprogramma zal worden opgesteld door een ingenieursbureau in samenwerking met ambtenaren de gemeente Laren.

Voor het aangevraagde subsidiebedrag zullen de volgende werkzaamheden worden uitgevoerd:

Activiteit 1 Opstellen participatieaanpak voor pilots

Gemeente vormt samen met Deltares en ToekomstSterk een participatieteam. Het team stelt per pilot een participatieaanpak op. De technuten die de pilots voorbereiden zijn betrokken bij het opstellen van het plan. Het betreft de volgende onderdelen: a) actieonderzoek in nauwe samenwerking met het uitvoeringsteam van de pilots, het participatieteam en het kernteam van Laren regenklaar!, b) attitude-onderzoek naar draagvlak, kansen en barrières en c) communicatie. Het zwaartepunt van het onderzoek ligt met name in de pilots met veel interactie met bewoners (pilots b, c, d en e).

Activiteit 2. Begeleiden pilots, actieonderzoek

Het actieonderzoek wordt in de pilots uitgevoerd. De gesprekken met bewoners worden gemonitord met het participatieteam. Samen met de ingenieurs worden verbeteringen in de aanpak doorgevoerd. Een actieonderzoek is eigenlijk een continu proces waarbij steeds weer naar optimalisatie wordt gestreefd op basis van steeds weer nieuwe ervaringen. Het beoogde actieonderzoek beperkt zich tot de periode tot eind 2019.

Activiteit 3 Doorontwikkelen perceelmodel

Op dit moment is een perceelmodel op prototype niveau uitgewerkt. Tijdens de pilots zal deze worden geëvalueerd en verder worden doorontwikkeld. Het perceelmodel is een communicatie-instrument en laat op het schaalniveau van percelen de effecten zien van hevige neerslag. De eerste doorontwikkeling betreft de automatische generatie van een basismodel voor ieder gewenst perceel, buurt of straat met daarbij de mogelijkheid om veranderingen in eigenschappen door te voeren, maatregelen in te voeren en vervolgens het effect van die maatregelen door te rekenen. De tweede doorontwikkeling betreft de integratie van het technische model met administratieve module. Het doorontwikkelde model wordt opgeleverd na uitvoering van de pilots.

Activiteit 4. Samenwerking met overheden

De samenwerking met andere overheden is de kern van de laatstgenoemde pilot (h). Er zullen verschillende workshops en werkateliers georganiseerd worden met gemeente, provincie, en Rijkswaterstaat rondom de vraagstukken beschreven in die pilot.

Op die wijze gaan de Gemeente Laren en Rijkswaterstaat een dialoog voeren over de effecten van hemelwaterafstroming van de A1 naar Laren om uiteindelijk tot afspraken te komen.

Ook gemeenten Laren en Blaricum gaan met elkaar in dialoog over wat ze van elkaar nodig hebben en hoe ze elkaar kunnen ondersteunen. In het GRP van Blaricum wordt een vergelijkbare aanpak voorgesteld en wordt dit jaar aan een handelingsperspectief gewerkt inclusief dorpsgesprekken om tot dat handelingsperspectief te komen.

De opgedane kennis over de werkwijze zal gedeeld worden. De leden van de coalitie (incl. bestuurders Laren en Blaricum) zullen in 2 interactieve sessie betrokken worden in het onderzoek. De opgedane ervaring zal ook worden ingebracht in de werkregio (het Isareiz netwerk) en het platform Vallei en Veluwe.

Activiteit 5. Evaluatie pilots en rapportage

De lessen uit de verschillende pilots worden verzameld. Dit is input voor de volgende drie activiteiten.

Activiteit 6. Opstellen Participatieplan

Op basis van de opgedane ervaringen wordt een participatieplan opgesteld door het p-team . Het participatieplan is als onderdeel van het uitvoeringsplan van groot belang voor de wijze waarop Laren regenklaar! programmatisch kan worden uitgevoerd (en aanbesteed).

Activiteit 7. Vertalen masterplan en participatieplan (incl. ervaringen) naar uitvoeringsagenda.

Het masterplan, de technische - en meekoppelervaringen uit de pilots en het participatieplan vormen de basis voor de uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda wordt door ToekomstSterk opgesteld in samenwerking met de gemeente Laren en Deltares.

3. Begroting

Geef inzicht in de begrote kosten van de in onderdeel 2 benoemde activiteiten. Maak daarbij inzichtelijk welk deel via de rijksbijdrage wordt bekostigd en welk deel via cofinanciering door het samenwerkingsverband wordt opgebracht.

	Activiteiten		Subsidie	Kosten Laren
	Ontwikkeling 1ste versie masterplan			€ 40.000
	Vorbereiden pilots			€ 180.000
	Uitvoeren pilots			€ 600.000
	Opstellen uitvoeringsprogramma			€ 40.000
	Participatie opgave		€ 95.000	
1	<i>Opstellen participatieaanpak voor pilots</i>	€ 12.000		
2	<i>Begeleiden pilots, actieonderzoek</i>	€ 25.000		
3	<i>Doorontwikkeling perceelmodel</i>	€ 20.000		
4	<i>Samenwerking overheden en overleg met coalitie</i>	€ 13.000		
5	<i>Evaluatie pilots en rapportage</i>	€ 15.000		
6	<i>Opstellen participatieplan</i>	€ 10.000		
7	<i>Opstellen uitvoeringsagenda</i>		€ 50.000	
≈				
	Totaal		€ 145.000	€ 860.000

4. Planning

Geef op hoofdlijnen de planning van de voorziene activiteiten gericht op de gewenste ondersteuning en de overige activiteiten in de regio. De beoogde doorlooptijd van projecten loopt van het moment van toekenning in 2019 tot en met uiterlijk december 2020.

	Activiteiten	Planning
	Ontwikkeling 1ste versie masterplan	juni 2019
	Vorbereiden pilots	april 2019
	Uitvoeren pilots	April 2019 Nov 2019
	Opstellen uitvoeringsprogramma	april 2019 - mrt 2020
	Participatie opgave	
1	<i>Opstellen plan van aanpak voor pilots</i>	april 2019
2	<i>Begeleiden bij uitvoeren pilots, actieonderzoek</i>	april- nov 2019
3	<i>Doorontwikkeling perceelmodel</i>	april - juni 2019
4	<i>Evaluatie pilots en rapportage</i>	okt 2019
5	<i>Opstellen participatieplan</i>	dec 2019
6	<i>Samenwerking overheden en overleg met coalitie</i>	april 2019 – feb 2020
7	<i>Opstellen uitvoeringsagenda.</i>	dec 2019 – feb 2020

5. Producten

Geef een omschrijving van tussen- en eindproducten op basis waarvan de resultaten van het samenwerkingsverband extern verantwoord en gecommuniceerd kunnen worden. U dient in ieder geval te communiceren naar de eigen Werkregio en Gebiedsoverleg, Samen Klimaatbestendig en Kennisportaal Ruimtelijke adaptatie.

De volgende producten worden geleverd:

1. Rapportage met bevindingen uit de pilots
2. Participatieplan
3. Uitvoeringsagenda Laren regenklaar!

Alle producten, kennis en ervaringen worden gedeeld op het landelijk Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie, op "Samen Klimaatbestendig" en met de partners in de werkregio.

6. Betrokken organisaties in het samenwerkingsverband

Omschrijf de betrokken organisaties en hun bijdrage aan het bereiken van het gewenste einddoel en de organisatie van menskracht. Zijn de bestuurders van de samenwerkingspartners aangehaakt?

De Gemeente Blaricum en Rijkswaterstaat worden als direct aanpalende overheden bij het project betrokken, enerzijds om aanpakken te vergelijken, anderzijds om afspraken te maken vanwege de afhankelijkheden.

Rijkswaterstaat is momenteel bezig met het uitvoeren van een stresstest in het kader van het programma Klimaatbestendige Netwerken, waarmee het later dit jaar zowel een intern als met externe partijen risicodialogen wil gaan voeren. De A1, die door Laren loopt is hiervoor goede casus. Dit wordt gekoppeld aan een pilotproject dat loopt binnen dit programma in de regio Midden Nederland.

Gemeente Blaricum is de buurgemeente die aan in het noorden grenst aan Laren. De gemeente kent net als Laren grote hoogte verschillen. De gemeenten werken op vele vlakken samen. Net als Laren heeft de gemeente Blaricum de ambitie om een waterrobuuste gemeente te worden. Laren en Blaricum vormen langs delen van de grens een hydrologische eenheid, Regenwater dat bij extreme buien over maaiveld afstroomt zal van Blaricum naar Laren stromen en vice versa. Daarnaast delen ze het open water de Gooyergracht en de RWZI.

De gemeente Eemnes ligt aan de oostzijde van Laren. De gemeente deelt open water en de waterzuivering. Eemnes is met name geïnteresseerd in de wijze waarop de participatie met bewoners vorm wordt gegeven in de lagere delen van Laren.

Gemeente huizen is geïnteresseerd in het plan van aanpak om tot een uitvoeringagenda te komen voor het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Het plan van aanpak is een goed voorbeeld voor de regenwateroverlast problematiek van de Gooise gemeenten, gelegen op de flanken van de Utrechtse Heuvelrug. Het kan de andere gemeenten helpen om te leren hoe je in participatie met pandeigenaren tot een massief afkoppelprogramma kan komen. Deze oplossing zal een van de generieke maatregelen zijn van het uitvoeringsprogramma om tot een klimaatbestendig Gooi te komen. De aanvraag sluit goed aan op de aanvraag van de BOWA – ISARIZ samenwerking, die zich richt op het uitvoeren van de risicodialogen van de gemeenten in het waterschapsgebied van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. De synergie van beide aanvragen levert een gewenste versnelling voor de aanpak van onze regio.

Partner vanuit het bedrijfsleven is ToekomstSterk, een ingenieursbureau, dat Laren ondersteunt bij het ontwikkelen van het masterplan

Vanuit de kennisinstellingen is Deltares als partner betrokken.

7. Meerwaarde voor uw regio

Omschrijf de (verwachte) meerwaarde van de ondersteuning voor uw regio en geef aan wat uw samenwerkingsverband zou doen wanneer er geen ondersteuning vanuit DPRA zou zijn.

De meerwaarde van deze ondersteuning is tweeledig. Ten eerste, Laren ligt net Blaricum en Eemnes in heuvelachtig gebied met een zandige ondergrond. De activiteiten in Laren vormen daarmee een voorbeeld voor deze buurgemeenten, maar ook voor andere gemeenten in 't Gooi en andere heuvelachtige gebieden in Nederland. Ten tweede de meerwaarde kennis opdoen over het vormgeven van het participatieproces, dat nodig is om uiteindelijk (het masterplan en) het uitvoeringsplan op te stellen. De rol van bewoners en andere stakeholders is cruciaal voor het klimaatbestendig maken van Laren. Hiervoor is de medewerking nodig van bewoners andere partijen (alleen al omdat zij eigenaar zijn van gronden). De lessen die in de pilots ten aanzien van de participatie worden geleerd, zullen gedeeld worden met andere partners in de regio. Daarnaast zal ook de aanpak om tot het uitvoeringsprogramma te komen gedeeld worden met de regiopartners.

De ontwikkelde kennis zal gedeeld worden op het landelijk Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie, op "Samen Klimaatbestendig" en met de partners in de werkregio.

8. Wat is de uitstraling van uw initiatief naar overheden en/of regio's die minder ver zijn met de ambities van het Deltaplan RA?

Een doel van deze procesondersteuning is om goede voorbeelden te ontsluiten tussen de verschillende regio's. Geef kort aan wat u verwacht dat uw regio kan bijdragen aan dit doel.

Veel gemeenten in de regio (en in Nederland) zijn nog niet zo ver als in Gemeente Laren, waar de risicodialoog al heeft plaatsgevonden en nu de stap wordt gemaakt naar de uitvoeringsagenda (3de ambitie in *Deltaplan ruimtelijke adaptatie*). De koploperspositie kan verklaard worden door de waterschade uit 2014 en hebben geleid tot een traject waarin de kwetsbaarheidsanalyse en de risicodialoog al doorlopen is en men nu al bezig is met het ontwikkelen van een uitvoeringsprogramma. Er ligt een doordachte gebiedsgerichte aanpak, die beproefd moet worden met bewoners en stakeholders. De aanpak en de lessen die hier geleerd worden kunnen andere gemeenten in de regio (en in Nederland) helpen om de fase na stresstest en de risicodialoog direct de stap te maken naar de uitvoeringsagenda. .

9. Overige zaken (optioneel)

Wilt u nog iets kwijt wat niet onder de vorige punten past, dan kunt u dat hier kwijt

In tegenstelling tot de fase van stresstesten en risicodialogen zullen de uitvoeringsprogramma's veelal per individuele gemeente opgesteld worden. Dit heeft te maken met de taken en verantwoordelijkheden van den gemeente.

Aangezien deze aanvraag zich richt op het ontwikkelen van een uitvoeringsprogramma is de belangrijkste overheidspartner de gemeente Laren. Het is derhalve ook niet mogelijk om alle overheden is het project een gelijkwaardige rol te geven. Daarom is gekozen voor een opzet waarbij andere overheidspartners meekijken, meedenken en reflecteren. Kennis en ervaringen over de aanpak, opgaven, strategie en opstellen van het uitvoeringsprogramma worden gedurende het project in een aantal dialoogsessie met elkaar uitgewisseld. Daarnaast zijn buurgemeenten Blaricum en Eemnes en Rijkswaterstaat via de (A1) direct betrokken als gebiedspartners.

10. Ondertekening

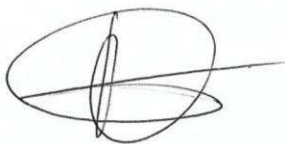
Alle partners dienen het Plan van Aanpak te ondertekenen. De betrokken projectleiders van de partijen die geen penvoerder zijn mogen ondertekenen.

Gemeente Laren, Peter Calis

P. Calis

Gemeente Blaricum, Karina de Graaf,

Gemeente Eemnes, Ron van Nus,

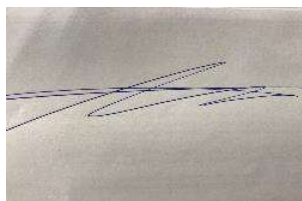
R.L.A. v. Nus

Gemeente Huizen, Tom Schoenmaker

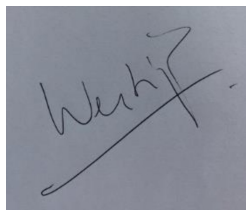
Gemeente Huizen

Rijkswaterstaat, Angela Vlaar,

A handwritten signature in blue ink on a light-colored background. The signature is stylized, with a long horizontal line extending to the right and a loop at the end.

ToekomstSterk, Koen Weytingh,

A handwritten signature in black ink on a light-colored background. The signature is stylized, with a long horizontal line extending to the right and a loop at the end.

Deltares, Rutger van der Brugge

A handwritten signature in blue ink on a light-colored background. The signature is stylized, with a long horizontal line extending to the right and a loop at the end.